

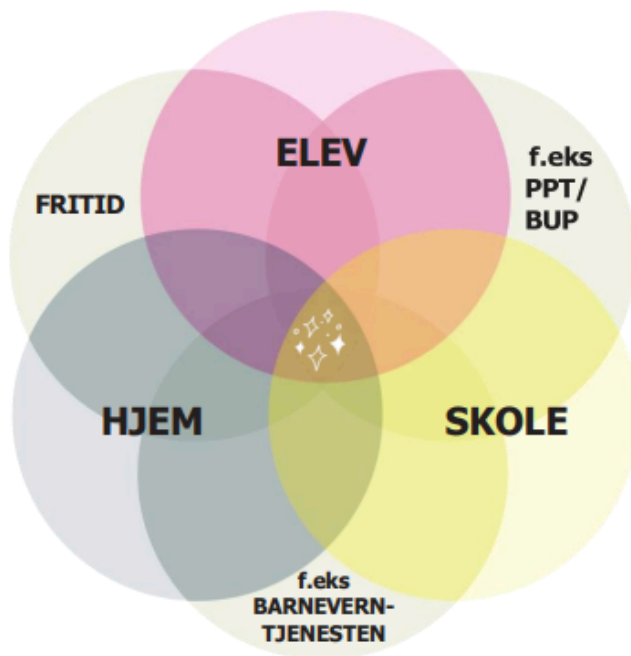
Hver dag teller: forebygging og håndtering av alvorlig skolefravær

Skolens mål er å skape tillit hos både foresatte og barn som befinner seg i en utfordrende livssituasjon. Vi forstår at det kan være vanskelig for foresatte å ha tillit til skolen når barnet viser stor motvilje mot å delta i skolehverdagen. Derfor er dette informasjonsskrivet ment å vise at vi står sammen om å finne en løsning. Det er avgjørende at alle involverte samarbeider og trekker i samme retning. Vår tilnærming til problemet bygger på forskning og verdifulle erfaringer fra praksis.

Skolens perspektiv på alvorlig skolefravær

I Gjesdalskolen forstår vi alvorlig skolefravær som en kompleks problemstilling med flere årsaker. For å hjelpe barnet tilbake til skolen er det avgjørende å sette inn tiltak på flere områder: hos barnet selv, i hjemmet, og på skolen. Noen ganger er det nødvendig å involvere eksterne hjelpeinstanser som helsesykepleier, PPT, barneverntjenesten, familiesenteret, BUP eller STATPED. Alle parter – barnet, foresatte, skole og hjelpeapparatet – må ta ansvar og bidra til å finne en løsning.

Figur 1: Et helhetlig perspektiv på alvorlig skolefravær.

I midten av "blomsten", der alle kronbladene møtes, plasseres skolefraværet. I kronbladene ligger både opprettholdende årsaker til fraværet *og* løsningen på fraværet, nemlig et samarbeid mellom eleven, foresatte og skole med støtte fra hjelpeapparatet rundt. Modell basert på: Marit Tørstad, 2010

Framtidstro og pågangsmot smitter og er helt nødvendig. I arbeid med elever som strever med nærvær kan det være krevende å holde på framtidstro og pågangsmot, og det er derfor viktig å være bevisst hvor avgjørende dette er for å lykkes.

Holdningene vi har er avgjørende. Framtidstro og pågangsmot smitter, og det er viktig å opprettholde dette for å lykkes. Som Jo Magne Ingul (2016) påpeker, øker risikoen for å ikke komme tilbake til skolen med hver dag som går. Derfor er det viktig å sikre at barnet kommer på skolen raskt og jevnlig, selv om det innebærer utfordringer som angst eller depresjon. Å delta i skolehverdagen er ofte en del av løsningen.

Årsaker til skolefravær

Alvorlig skolefravær er ikke en diagnose, men et symptom på at noe er vanskelig. Årsakene kan være:

- **Individuelle faktorer:** Angst, stress, spiseforstyrrelser, lærevansker eller traumer.
- **Relasjonelle faktorer:** Mobbing, tap av venner, konflikter i familien eller manglende relasjoner til voksne på skolen.
- **Miljømessige faktorer:** Manglende tilrettelegging, uro i klasserommet, hyppig personalutskifting, eller samfunnspress.

Barn kan ofte ha vansker med å sette ord på hva som er vanskelig. Ofte er det flere årsaker som virker sammen, og årsakene kan endre seg over tid.

Her er noen flere eksempler på årsaker som kan bidra til skolefravær på flere nivåer:

- **Individ:** nevroutviklingsforstyrrelser, traumer, psykiske eller fysiske lidelser, rusproblematikk, lærevansker, m.m.
- **Familie:** konflikter i familien, manglende struktur, sykdom, dysfunksjonell kommunikasjon, endringer i familiesituasjon, vold eller rusmisbruk, m.m.
- **Sosialt:** problemer i vennerelasjoner/ mangel på venner, mangel på tilhørighet, mobbing, m.m.
- **Skole:** hyppig lærerbytte, høyt lærerfravær, manglende struktur og forutsigbarhet, dårlig klassemiljø, ikke tilpasset opplæring, m.m.
- **I lokalmiljøet:** subkulturelle trender og holdninger til skole, nærmiljø med lite rom for annerledeshet, m.m.
- **Samfunnsmessige og kulturelle forhold:** sterkt fokus på prestasjon, «generasjon prestasjon», føringer for fellesskolen m.m.

Utløsende og opprettholdende faktorer

Utløsende faktorer er det som først fører til fravær, mens **oppretholdende faktorer** gjør det vanskeligere å komme tilbake. Et barn kan for eksempel ha vært hjemme grunnet sykdom (utløsende faktor) og deretter fått utfordringer med å finne sin plass sosialt og faglig (oppretholdende faktorer).

Fravær kan i seg selv bli en opprettholdende faktor. Hjemmet kan føles tryggere enn skolen, og gaming eller sosiale medier kan gi mestring og verdi som barnet kanskje ikke opplever på skolen. Det er derfor viktig å tilrettelegge for en gradvis tilbakeføring til skolen slik at barnet kan oppleve mestring og verdi der.

Dataspill/gaming og sosiale medier kan også være opprettholdende faktorer, fordi det gir innhold i hverdagen hjemme. For noen kan også internett (som sosial arena) være en grunn til å bli hjemme (Friberg, 2015). Det bør være skolearbeid bolkvist gjennom fraværsdagen mer enn bare ukens lekser, som kommer i tillegg.

Figur 2 illustrerer hvordan flere opprettholdende faktorer over tid kan skape en «ond sirkel», som gjør det stadig vanskeligere for barnet å vende tilbake til skolen. Langvarig fravær kan føre til sosial ekskludering og at eleven faller etter i skolearbeidet. I tillegg blir det vanskelig å avkrefte negative tanker barnet kan ha om det å være på skolen.

Denne onde sirkelen understreker hvor viktig det er å handle raskt. For hver dag barnet er borte fra skolen, øker risikoen for at fraværet forsterker seg. Å bryte denne sirkelen krever samarbeid mellom skolen, foresatte og eventuelle hjelpeinstanser. Med andre ord: **Hver dag teller!**

Figur 2: "Den onde sirkelen" ved alvorlig skolefravær

Den danske fraværsvorskeren Frederikke Knage (2021) trekker frem at selv om fravær, sett fra skolens og foreldrenes perspektiv, er et problem, kan det fra barnets perspektiv forstås som løsningen på et problem. Altså, det vi voksne ser på som selve problemet kan faktisk være løsningen på noe vanskelig for barnet. Dette kan være et viktig perspektiv å ha med seg når man skal forsøke å forstå hvorfor det er vanskelig å være på skolen for noen barn.

I tabell 1 er det samlet ulike risiko- og beskyttelsesfaktorer som knyttes til utvikling av alvorlig skolefravær. Kan vi øke beskyttende faktorer, og redusere risiko så er vi med å forebygge skolefravær og fremme helse, trivsel og læring

Tabell 1: Risiko- og beskyttelsesfaktorer (se også del 1.5: tidlige tegn på alvorlig skolefravær)

Elev	
<i>Risikofaktorer:</i>	<i>Beskyttende faktorer:</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Eleven har en psykisk sårbarhet • Eleven har en innagerende adferd • Eleven har prestasjonsangst • Eleven har bekymringer for andre ting enn skole • Eleven har lærevansker • Eleven har lav sosial kompetanse • Eleven opplever lite mesting og verdi på skolen 	<ul style="list-style-type: none"> • Eleven har et positivt selvbilde • Eleven har gode sosiale relasjoner på skolen – minst én god venn • Eleven mestrer det skolefaglige • Eleven har fritidsinteresser/ aktiviteter
Familie	
<i>Risikofaktorer:</i>	<i>Beskyttende faktorer:</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Psykiske lidelser hos foresatte • Samspillsvansker i familien • Endrede familiesituasjoner • Manglende grensesetting • Foresatte med egne negative erfaringer knyttet til skolen 	<ul style="list-style-type: none"> • God psykisk helse hos foresatte • Godt samarbeid mellom foresatte og skole • Familiens støtte i sosiale nettverk • Tydelig grensesetting
Skole	
<i>Risikofaktorer:</i>	<i>Beskyttende faktorer:</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Mangelfulle rutiner for registrering og håndtering av fravær • U hensiktsmessig håndtering av, og holdninger til, fravær • Dårlig klasse- og læringsmiljø • Mobbing • Lite kontinuitet i opplæringen – høyt lærerfravær • Lav kompetanse om barns psykiske vansker 	<ul style="list-style-type: none"> • Gode fraværsrutiner • God klasseledelse • Velfungerende, tilpasset opplæring • God relasjon mellom lærer og elev • Godt samarbeid mellom foresatte og skole • God informasjonsflyt ved overganger • Gode rutiner og handlingsplaner for å gripe inn ved høyt fravær • Tidlig involvering av andre instanser

Hvordan kan vi hjelpe?

Tiltakssirkelen, utviklet av Anneli Otnes (2016), er en nyttig modell for å finne ressurser og risiko. Prinsippet «alle bekker små» er viktig – mange små tiltak kan til sammen utgjøre en stor forskjell. For hver alvorlighetsgrad av fravær gjelder det å finne konkrete tiltak som øker ressursene og reduserer risikoen. Små steg mot forbedring er ofte mer effektivt enn å vente på en enkel, revolusjonerende løsning.

Felles forståelse og samarbeid

En felles forståelse er avgjørende for å forebygge og snu alvorlig skolefravær. Barnet, skolen, familien og hjelpeapparatet må samarbeide med felles holdninger og mål. Sammen kan vi øke beskyttende faktorer, redusere risiko og gi barnet muligheten til å trives og lykkes i skolehverdagen.

Bærland skole 2024

Kildehenvisning: Nittedal kommune - Hver dag teller, veileder 2023